

בשבת. וכתב המ"ב [ס"ק מה] בשם האחרונים שאסור לתת לגוי מעות בשבת אלא מראה לו מעות והוא לוקח בעצמו. [אוצר החכמה]

טז] בשבת ס"ד - המהרצ"ח מביא הגר"ב [תנינא אר"ח סימן לג] שהקשה מכאן על שיטת האור זרוע [שהובא ברמ"א סימן שו-יא] שכתב שאין איסור דאורייתא לכתוב בכתב לעז. ומקשה הגר"ב דא"כ מאי פריך בשבת ס"ד, נימא דמיירי בכתב לעז שאינו אסור מה"ת ולכן ס"ד שיהיה מותר בשבת משום ישוב א"י. הביאור הלכה [סימן שו ד"ה בכתב] האריך להוכיח שכל הראשונים [ביניהם התוס' אצלנו] חולקים על האר"ז.

הבית אהרן מקשה מה תמיהת הגמ' הרי יכול לכתוב ע"י שינוי ואז ליכא איסור דאורייתא, אלא ודאי פשוט לגמ' שגם איסור דרבנן לא התירו בשבת ע"י ישראל ולכן הגמ' שאלה בשבת ס"ד. ולפ"ז ה"ה דליכא קושיה על האר"ז אלא שפשוט למקשן שלא התירו לישראל בשבת לכתוב בכתב לעזי.

יז] רד"ה אפ' בשבת - אם לקחה מן העובד כוכבים ורוצה לילך לדרכו בשבת - כתב השו"ע הגר"ז [סימן שו-כד] דמשמע מרש"י שהקילו לומר לגוי בשבת רק היכא שהגוי רוצה ללכת, אבל מסתיימת כל הפוסקים משמע שמותר בכל ענין, דחיישינן שאם יחכה למוצי"ש הגוי בינתיים יתחרט ויחזור בו.

יח] ואע"ג דאמירה לעובד כוכבים שבות - בעיקר דין אמירה לנכרי בשבת נאמרו כמה טעמים. א. הרמב"ם [שבת ו-א] כתב שאסרו לישראל לומר לגוי לעשות מלאכה, כדי שלא תהא השבת קלה בעיני הישראל ויבוא לעשות מלאכה בעצמו. ב. השו"ע הגר"ז [סימן רמג-א וכן קונטרס"א סימן רסג-ח] והגה' מיימוני [שבת פ"ז אות ב] כתבו שאסור לומר לגוי משום שיש שליחות לגוי לחומרא, וא"כ הגוי נעשה שלוחו של הישראל. וכן לשון רש"י [שבת קנג.] שהגוי נעשה שלוחו של הישראל לעשות מלאכה בשבת.

והנה שיטת רש"י [ב"מ עא:] והרמב"ם [מלוה

ה-ד כמש"כ בהג' מיימוני] לענין איסור ריבית שיש שליחות לגוי לחומרא. הפנ"י [הובא בדבר"י סימן נז-ב] למד בכוונת רש"י שיש שליחות לחומרא מדאורייתא. וכן הבין השואל בתשובת חת"ס [אר"ח סימן פד]. החת"ס חולק ומבאר שיש שליחות לחומרא מדרבנן.

הפנ"י מקשה למה הוי איסור אמירה לגוי בשבת איסור שבות מדרבנן, הרי אם נאמר שיש שליחות לגוי לחומרא מדאורייתא א"כ ליהוי איסור דאורייתא. [ולא שייך כאן לומר אין שליח לדבר עבירה כיון שהגוי אינו בר חיובא. ועוד דלא שייך אצל הגוי דברי הרב דברי התלמיד דברי מי שומעין].

הרבה אחרונים [בית מאיר [שם], תשובת חת"ס [שם] ישועות יעקב [סימן רסג-ו], שואל ומשיב [ח"ב סימן סט] ודבר"י [שם] כתבו שלענין מלאכת שבת לא שייך כלל שליחות, כיון שציווי התורה הוי שגופי ינוח בשבת, ולא על המלאכה שלא תיעשה, ולכן אף אם עשה מלאכה ע"י שליח, ואף אם המעשה מתייחס למשלח מ"מ ליכא איסור מלאכה בשבת כיון שגופו נח. ומדברי רש"י והג' מיימוני מבואר שגם בשבת שייך שליחות עכ"פ מדרבנן. [עי' בקה"י [ב"ק סימן כא] שהקשה מדברי הג"י [בב"ק כב] מבואר ששייך עשיית מלאכה אע"פ שגופו נח].

ג. רש"י [ע"ז טו. ד"ה כיון] מבאר שהאיסור משום "ממצוא חפצך ודבר דבר" שלא יהא דיבורך בשבת כדיבורך בחור"ל. ולפ"ז מובן שאסור לומר לגוי בשבת לעשות מלאכה בשבת או במצאי שבת, אבל אכתי צ"ב למה אסור בערב שבת לומר לגוי לעשות מלאכה בשבת.

הכת"ס אצלנו והקה"י [שבת סימן נה] והקו"ש [ביצה אות מט] מבארים שיש שני איסורים בדין אמירה לנכרי, גם דין איסור מצד דבר דבר וגם דין שליחות. וצריך שניהם, שאם מצד דבר דבר בלבד לא היה איסור לומר לגוי בע"ש שיעשה מלאכה בשבת, וזה אסור משום שהגוי הוא שליחו של הישראל. וכאשר אומר לגוי בשבת שיעשה עבורו מלאכה במוצי"ש ליכא איסור משום שלוחו אלא אסור משום דבר דבר שאין לדבר בשבת דיבור של חול.

בגמ' שגם בסוריא איכא משום ישוב א"י. והנה נחלקו הראשונים [הנ"ל אות ב] האם עולי בבל כבשו את סוריא. ובשלמא למ"ד [כ"כ הכס"מ] בשיטת הרמב"ם] שעולי בבל כבשו את סוריא, א"כ מובן שיש מצות ישוב א"י כיון שהאי תנא סבר כיבוש יחיד שמיא כיבוש, אבל לפי הראב"ד הנ"ל שסובר שעולי בבל לא כבשוהו למה יש שם מצות ישוב א"י. ולפי הרדב"ז [הנ"ל אות ב] שסובר שמצות ישוב א"י תלוי בכיבוש עולי מצרים נחא, דעולי מצרים כבשו את סוריא דהאי תנא סבר כיבוש יחיד שמיא כיבוש.

כא [מ] משום ישוב א"י לא גזור רבנן. כתב המג"א [סימן שו-כ] דהאי תנא כיון שסבר כיבוש יחיד שמיא כיבוש מש"ה סבר שגם בסוריא איכא משום ישוב א"י, ויש שם איסור של לא תחנם, לא תתן להם תניה בקרקע ולכן יש מצות לקנות מהם קרקעות. ויש בדבריו חידוש שאיסור לא תחנם אינו רק לענין שלא למכור להם שדה אלא גם לענין לקנות מהם.

והנה הרמב"ם פוסק שכיבוש יחיד לאו שמיא כיבוש, ואעפ"כ פסק הרמב"ם שמותר לומר לגוי בשבת לכתוב שטר מכר אפ' בסוריא. ומקשה המג"א מגליה לרמב"ם שהתירו לומר לגוי למ"ד כיבוש יחיד לאו שמיא כיבוש, דלמה נתיר איסור דרבנן של אמירה לעכו"ם כשאין מצוה דאורייתא של ישוב א"י. ומתוך המג"א דאפשר שיש קצת מצוה בקנין בתים בסוריא.

האבני נור [אר"ח סימן מד-ב] כתב דקנין ישראל מהנכרי בא"י נחשב ככיבוש יחיד ונכלל בכיבוש א"י ולפיכך נכלל בדין הנאמר במלחמת מצוה עד רדתה אפ' בשבת, אך מכיון שאינו כיבוש ממש הותרה רק אמירה לגוי.

כב [ב] תד"ה אע"ג וכו' אבל משום מצוה אחרת לא היינו מתירין אמירה לעובד כוכבים – שיטת תוס' שאמירה לגוי לעשות מלאכה דאורייתא הותרה רק לצורך מצות ישוב א"י, אבל לצורך שאר מצוות הותר רק אמירה לגוי לעשות איסור דרבנן, דהיינו שבות דשבות. וכן מדויק מלשון הגמ' שאמרה משום ישוב א"י לא גזור רבנן ולא אמרה משום מצוה

ד. המ"ב [סימן רמג-ה] מביא דרשת המכילתא: כתיב כל מלאכה לא יעשה בהם, ולא כתוב לא תעשה בהם, לרבות שאסור אפ' ע"י ישראל אחר או ע"י גוי.

הלבוש [רי"ס רמג] והאליהו רבה [שם] כתבו בשם הסמ"ג והיראים שהוי דרשה גמורה מדאורייתא. השער הציון מביא שהסמ"ג מסתפק האם הוי איסור מדאורייתא או מדרבנן, והרמב"ן וכל הפוסקים כתבו שקרא אסמכתא בעלמא. הגר"א גורס במכילתא לא יעשה אפ' ע"י ישראל אחר, אבל ע"י גוי מותר. הגמ' אצלנו [ובהרכה מקומות] אומרת אמירה לעכו"ם שבות, כלומר איסור מדרבנן. ולפי היראים צ"ל שגמ' דידן פליג אמכילתא שסובר שהוי מה"ת. ודרשת המכילתא הוי אסמכתא מ"מ מבואר במכילתא שאמירה לנכרי הוי איסור בהלכות שבת, וקשה שהגמ' [ב"מ צ.] אומרת שיש גם איסור לומר לנכרי לחסום בהמה. ותירץ שיש באיסור אמירה לנכרי בשבת שני חלקים, גם איסור מצד שמלאכה לא תיעשה בשבת עבור הישראל [אפ' אינו ממנה הנכרי שליח אלא הנכרי עשה מעצמו], וגם איסור שהגוי יעשה בשליחותו של הישראל.

יט [ה"נ באומר לעובד כוכבים ועושה – הא דהקלו באיסור אמירה לגוי יותר משאר איסורים דרבנן, מבאר התור"ד משום שהוי איסור שאין הישראל עושה מעשה אלא אמירה בעלמא. וכן מבואר בגמ' [עיר' סת.] שיש הבדל בין שבות דאית ביה מעשה לשבות דלית ביה מעשה. וכתב הכתב סופר דלפ"ז מובן הא דכתבו הרא"ש והריב"ש [הנ"ל אות טו] שלא הותר לקנות מהגוי, דדוקא באמירה מקילים ולא הקנין שהישראל עושה מעשה קנין.

בהג' היעב"ץ כתב דהתירו לומר לגוי לכתוב שטר מכר כיון שהסופר הגוי כותב בשליחות המוכר הגוי ואינו עושה בשליחות הישראל הלוקח. ומ"מ אי לאו משום מצוה דיישוב א"י היה אסור משום שהישראל נהנה מהמלאכה. ולפ"ז מובן שדוקא כתיבת שטר שרינן אבל לעשות קנין אסור.

כ [ב] משום ישוב א"י לא גזור רבנן – מבואר

לא גזור רבנן. שיטת הבה"ג שגם לצורך מצות מילה התירו אמירה לגוי, ושיטת תוס' שלא התירו לצורך מצות מילה.

שיטת התור"ד אצלנו שאמירה לגוי מותרת לצורך כל מצוה.

הרמ"א [סימן שו"א] מביא שיטת האור זרוע [הנ"ל אות טז] שגם אצלנו לצורך ישוב א"י הותר רק שבות דשבות, דמיירי שאומר לגוי לכתוב בלשון לעז שהוי איסור מדרבנן.

כג] בא"ד - ההוא ינוקא דאשתפ"ך חמימיה אתו לקמיה דרבא אמר להו לישילו לאימיה אי צריכה נחיימו ליה אגב אימיה - א. נחלקו הראשונים האם מי שמבשל לחולה בשבת ומרבה בשיעור עובר על איסור דאורייתא או איסור מדרבנן.

התוס' [מנחות סד.] כתבו שהוי איסור מדרבנן. הר"ן [בביצה יז.] מביא שיטת הר"י והרשב"א שהוי איסור מדרבנן. הר"ן מקשה מהגמ' [מנחות סד.] דבעי רבא חולה מסוכן שאמזוהו שצריך לאכול ב' גרוגרות בשבת, האם עדיף לקצור עוקץ אחד שיש בו ג' גרוגרות דקא ממעט בקצירה או לקצור שני גרוגרות בשני עוקצין דחזו ליה. ומסיק דעדיף לעשות מעשה קצירה אחד ולקצור ג' גרוגרות בעוקץ אחד. ומקשה הר"ן אם להוסיף בשיעור אינו איסור דאורייתא מה ההו"א שיקצור ב' קצירות, פשיטא שיקצור קצירה אחת של ג' גרוגרות.

ולכן הר"ן סובר שלהרבות בשיעור הוי איסור דאורייתא, ואעפ"כ מסקנת הגמ' שעדיף לקצור קצירה אחת, כיון שהוספה על השיעור אינו אלא תוספת על המלאכה ולא קצירה שניה. ומקשה הר"ן מהא דמותר ביו"ט להוסיף בשיעור, כדאמרינן [בביצה יז.] ממלאה אשה קדירה בשר אע"פ שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת. ומתרץ הר"ן דיו"ט שאני, משום שביו"ט מלאכת אוכל נפש הותרה, וכיון שהמלאכה הותרה ליכא איסור להרבות, [כוונת הר"ן שריבוי בשיעור אינו כאילו עושה ב' פעמים את המלאכה, אלא הוי תוספת איסור על אותה מלאכה, וכאשר המלאכה הותרה ליכא איסור], אבל בישול בשבת לצורך חולה אינה מלאכה שהותרה, אלא דחוייה מחמת פיקוח נפש, ולכן להוסיף במלאכה הוי איסור דאורייתא.

השפת אמת [בביצה יז. ובמנחות סד.] והקרבן אורה [שבת קלז] מתרצים קרשית הר"ן [על שיטת הר"י והרשב"א] מהגמ' במנחות, דהספק בגמ' הוא כיון ששני הקצירות מותרות לצורך חולה א"כ אין בהם איסור, ואפ' היכא דיש שנים בעוקץ אחד ושנים בב' עוקצין וקצר השתים לא עבר איסור דאורייתא כיון שקצר לצורך חולה, ולכן ס"ד שעדיף לקצור ב' עוקצין ממרבה בשיעור שיש בזה איסור מדרבנן. מיהו הר"ן סובר דהיכא שיש שנים בעוקץ אחד וקצר שנים בב' עוקצין עבר על איסור דאורייתא כיון שלא היה צורך לקצור פעמים.

ב. רע"א [עירו' סח.] והחת"ס [אצלנו ובביצה יז.] מקשים לפי שיטת הר"ן שריבוי בשיעור אסור מה"ת, למה התירו לומר לגוי לחמם מים לתינוק אגב אמו, ולא התירו לומר לגוי לחמם מים עבור התינוק עצמו, הרי בשני המקרים הוי אמירה לגוי לעבור איסור דאורייתא, דבין אם מבשל עבור התינוק עצמו ובין אם מוסיף בשיעור אגב אמו יש בזה איסור דאורייתא.

א. רע"א מתרץ אולי כוונת הגמ' שיעור לגוי לחמם רק בשביל האם, ויתכן שממילא ישאר מים עבור התינוק.

ב. האמרי בינה [הל' שבת סימן יח] והרש"ש כאן והקה"י [ח"ח סימן יא] מתרצים דחז"ל לא אסרו כלל אמירה לגוי לצורך חולה, ולכן האמירה לבשל עבור האמא הוי הותרה, ולכן אפשר להוסיף עבור התינוק, דדמי ליו"ט שמותר להוסיף כיון שמלאכת אוכל נפש הותרה.

ג. החת"ס בביצה ואצלנו מתרץ דהנה לפי הר"ן שס"ל שמרבה בשיעור הוי איסור דאורייתא, צ"ב למה עדיף לקצור ענף עם ג' גרוגרות, יותר מאשר לקצור ב' ענפים עם ב' גרוגרות, הרי ריבוי מלאכות אסור מה"ת וגם ריבוי בשיעור אסור מה"ת. וצ"ל דמרבה בשיעור אינו איסור כמו עושה מלאכה שלימה, אלא איסור קלוש כעין חצי שיעור שאסור מה"ת, ולכן עדיף לעבור איסור קלוש דמרבה בשיעור מלעשות ריבוי מלאכה. ולפ"ז ניתא דנהי דאסור לומר לגוי לחמם מים עבור התינוק כיון שהוי עשית מלאכה גמורה, מ"מ מותר לומר לו

לחורבנות

להרבות בשיעור שאינו איסור גמור אלא איסור קלוש.

ד. הקו"ש [ביצה יז. אות מט] מבאר שיש שני איסורים בדין אמירה לנכרי, גם דין איסור מצד דבר דבר וגם דין שליחות [כנ"ל אות יח]. וצריך שניהם, שאם מצד דבר דבר בלבד לא היה איסור לומר לגוי בע"ש שיעשה מלאכה בשבת, וזה אסור משום שהגוי הוא שליחו של הישראלי. וכאשר אומר לגוי בשבת שיעשה עבורו מלאכה במוצ"ש ליכא איסור משום שלוחו אלא אסור משום דבר דבר שאין לדבר בשבת דיבור של חול. ולפ"ז מתרין הקו"ש ההבדל בין ביטול לתינוק עצמו לבין ביטול אגב אמו, דבלא אגב אמו עובר בשני איסורים, איסור האמירה ואיסור המלאכה, וזה לא התירו לצורך מילה, אבל אגב אמו ליכא איסור באמירה, ויש רק איסור בתוספת המלאכה וזה התירו לצורך מילה.

ולפ"ז יהיה מותר לומר לגוי בשבת להוסיף בשיעור במוצ"ש, כיון שליכא איסור לא באמירה ולא במלאכה.

כד [בא"ד - ולכאורה משמע דביום המילה היה שהיו צריכין לחממו כדי למולו וכו' וע"י עובד כוכבים איירי התם כדפי' שם בקונט' - התוס' מוכיח שאסור לומר לגוי לחמם מים לצורך מצות מילה, ולכן הוצרכו לחממם אגב אמו.

והנה נחלקו הראשונים [הנ"ל אות כג] האם ריבוי בשיעור בשבת הוא איסור דאורייתא או איסור מדרבנן. המהרש"א לומד בשיטת התוס' שמה שאסור לגוי לחמם מים עבור התינוק עצמו והתירו לגוי להוסיף מים אגב אמו לצורך התינוק, מוכח שלהרבות בשיעור [אף שאינו לצורך החולה] אינו איסור דאורייתא [וכן שיטת תוס' במנחות סד.], ולכן היה אמירה לגוי לעשות איסור דרבנן, והיו שבות דשבות דשרי לצורך מצות מילה. מיהו הרש"ש [הובא להלן אות כז] לומד בשיטת תוס' שלהרבות בשיעור הוא איסור דאורייתא, אלא דאמירה לגוי לצורך חולה הותרה ולכן אין איסור להוסיף בשיעור.

כה [בא"ד - ודוחק לומר דמעת לעת בעינן והא עובדא הוה תוך ז' של מעת לעת - כוונתם

[כמש"כ המהר"ם] שאם נאמר שמחללים שבת עבור היולדת ז' ימים מעת לעת, א"כ היכא דילדה בשבת אחה"צ סמוך ללילה, אז בשבת הבאה בבוקר הוא יום ח' שהוא יום המילה ואכתי תוך ז' מעת לעת ללידה, וא"כ מחללים עליה השבת, וא"כ אפשר לפרש שהגמ' מיירי שמחממים מים ע"י ישראל, והתירו לתינוק אגב אימיה. ואח"כ התוס' מביאים הבה"ג שסובר שמייירי התם ע"י ישראל [כמש"כ מסורת הש"ס בשם מהרש"ל], וא"כ לפי דבריו צריך לפרש שמייירי בתוך ז' מעת לעת [כ"כ המהר"ם והמהר"ם שיף]. החת"ס מוסיף שאפשר שמייירי בילדה תאומים, ולכן אף שהיו יום שמיני ללידת הראשון, הוא תוך ז' ללידת השני.

והנה לפי הבה"ג שמבאר שמייירי שם ע"י ישראל, ע"כ צ"ל שאיסור להרבות בשיעור אינו איסור דאורייתא אלא איסור מדרבנן ולכן הותר לצורך מצות מילה, דאם הוא איסור דאורייתא לא שייך להתירו לצורך מילה. וכ"כ התוס' [מנחות סד.]. שמייירי ע"י ישראל, ושרי להרבות כיון שריבוי הוא איסור דרבנן, ולא גזור כשעושה לצורך מילה שדוחה שבת. וכ"כ הרשב"א בביצה בשיטת הבה"ג.

מיהו יתכן שהבה"ג סובר כמו הראשונים [הובא להלן אות כט] שכתבו שבמים לא שייך איסור מוסיף בשיעור. וכ"כ המאירי [עירו' סת.]. והריטב"א בשם רבותיו שבמים אין איסור ריבוי בשיעור.

כו [בא"ד - ואין ללמוד מכאן היתר לומר לעובד כוכבים להביא ספר בשבת דרך כרמלית דלא דמי דדוקא משום מילה דהיא גופה דחיא שבת התירו - התוס' ס"ל דאין היתר לומר לגוי לעשות איסור דרבנן [דהיינו שבות דשבות] לצורך שאר מצוות, ורק לצורך מילה התירו שהיו מצוה שדוחה שבת. הריטב"א וחי' הר"ן כתבו משום שהיו מצוה שזמנה עובר.

שיטת הרמב"ם [שבת ו-ט ע"ש במ"מ] שמותר לצורך כל מצוה. וכן דעת הרשב"א והריטב"א בשם רבו אצלנו, וכ"כ הטור [סימן שלח] בשם האבי עזרי. הטור פוסק כמו שיטת התוס' והרמב"ן שאין להתיר שבות דשבות אלא לצורך מילה.

השו"ע [סימן שז-ה] כתב שמותר לומר לגוי לעשות איסור דרבנן לצורך מצוה, ויש אוסרים.

המ"ב מביא הלבוש והא"ר שפסקו להלכה כדעה ראשונה.

[כז] בא"ד - ונראה דלא יתכן לומר דנחים ליה ע"י ישראל דע"י ישראל היה אסור להרבות בשביל קטן כדאמר בפ"ק דחולין המבשל לחולה בשבת אסור לבריא גזירה שמא ירבה בשבילו - התוס' דוחים שיטת הבה"ג ומוכיחים שא"א לפרש שמירי ע"י ישראל, דאסור להרבות מים ע"י ישראל כדמוכח מהגמ' בחולין שאסור להרבות לבריא אגב ביטול עבד חולה.

המהרש"א מקשה דלכאורה לא קשה מהתם כלל, דהתם מרבה שלא לשם מצוה אבל הכא שמרבה לצורך קטן שצריך למולו שרי להרבות בשבילו. ומבארים המהרש"א והמהר"ם שיף דזה כוונת התוס' בהמשך דבריהם שכתבו ושמו לצורך מילה מותר להרבות, דהאיסור להרבות הוא מדרבנן ולא גזרו היכא דהוי לצורך מילה. וממשיכים תוס' שלא רק לצורך מצות מילה היתירו להרבות אלא גם לצורך מצות שמחת יו"ט.

הרש"ש והקרני ראם כתבו דהכא לגבי התינוק אין כאן רק חשש שמא ירבה אלא באמת מרבה, וסוברים תוס' כמו הר"ן בביצה שזה איסור דאורייתא, והביאו ראיה מהא דגזרו שמא ירבה בשביל בריא, אלמא איכא איסור דאורייתא להרבות, דאם האיסור מדרבנן לא היו גוזרים שמא ירבה כיון שהוי גזירה לגזירה, ומזה מוכיחים תוס' שלא מירי ע"י ישראל, שהרי אסור לישראל להרבות מדאורייתא [ולא שייך להתיר לצורך מילה], אלא ע"י גוי שמותר לו להרבות ולבשל אגב האם, כיון שאמירה לגוי לצורך חולה הותרה, והיכא דהמלאכה הותרה ליכא איסור להרבות כמש"כ הר"ן הנ"ל לענין מלאכה ביו"ט. ולפ"ז מותר להרבות גם שלא לצורך מצוה. ואח"כ דוחים התוס' שמא לא אמרינן שהיכא דהותרה לצורך חולה מותר להוסיף אלא לצורך מצוה כגון מילה [או שמחת יו"ט] ולא לצורך דבר אחר. ונראה כוונתם שאף היכא דהותרה יש איסור להוסיף מדרבנן, ורבנן לא אסרו לצורך מצוה.

[כח] בא"ד - כדאמר בפ"ק דחולין המבשל לחולה בשבת אסור לבריא גזירה שמא ירבה

בשבילו - הרש"ש מביא מכאן ראיה לשיטת הר"ן שהאיסור להרבות הוי איסור דאורייתא, דאם הוי איסור דרבנן אז הגזירה שאסור לבריא שמא ירבה בשבילו הוי גזירה לגזירה.

הרשב"א בחולין מקשה לפי שיטתו שהאיסור להרבות הוי איסור מדרבנן א"כ הוי גזירה לגזירה. ומתיר דחיישינן שמא אחרי שכבר הניח הקדירה על האש עבור החולה יוסיף עוד חתיכה בשביל הבריא, וזה אסור מדאורייתא.

[כט] - בא"ד - ואמרי' נמי בגמ' דביצה ממלאה אשה קדרה בשר אע"פ שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת - הר"ן והרשב"א והרא"ה [בביצה יז]. מקשים שהכא בגמ' בביצה מבואר שמותר להוסיף בשיעור, ובגמ' מנחות [סד. הנ"ל אות כג] מבואר לגבי קוצר עבור חולה מסוכן בשבת שאסור להוסיף בשיעור. א. התוס' במנחות [סד.] והר"ן בביצה בשם ר"י כתבו שאיסור להוסיף הוי איסור מדרבנן, ויש חילוק בין שבת ליו"ט, שבשבת שאיסור חמור תיקנו רבנן לאסור מוסיף בשיעור, וביו"ט שאיסור קל לא גזרו רבנן.

ב. הר"ן סובר [כנ"ל אות כג] שלהרבות בשיעור הוי איסור דאורייתא, ותירץ שלגבי יו"ט שמלאכת אוכל נפש הותרה ביו"ט ליכא איסור להוסיף, משא"כ עשיית מלאכה עבור חולה מסוכן שהוי דחיה [ולא הותרה], איכא איסור דאורייתא להוסיף בשיעור. וכן כתב הרמב"ם [שבת ב-א] שפיקוח נפש בשבת דוחה איסור שבת, וא"כ הוי דחיה ולא הותרה. הכס"מ מביא דכן שיטת הר"ן בביצה והרשב"א בתשובה.

הרא"ש [יומא פ"ח סימן יד] מביא שיטת המהר"ם מרוטנבורג שפיקוח נפש בשבת הוי הותרה. ולכן חולה שצריך לאכול בשר, עדיף לשחוט עבורו בשבת מאשר להאכילו נבילה, אף דנבילה הוי רק איסור לאו, כיון שאיסור שבת הותרה [וא"כ ליכא איסור על הגברא השוחט, משא"כ נבילה שהוי איסור בחפצא ולא שייך לומר בו הותרה אלא דחיה]. המ"ב [סימן שכח-לט] מביא בזה מחלוקת האם איסור שבת הותרה או דחיה.

ג. הרא"ה בביצה מתיר דהא דמותר ביו"ט למלאות הקדרה בשר, זה משום שע"ז כל התבשיל

משתבת. וכ"כ הפר"ח [סימן תקג]. ויוצא לפי הרא"ה שיש איסור להרבות בשיעור גם ביו"ט [היכא דליכא שבח בריבוי]. ויוצא לפי הרא"ה שאף באופן שהאשה הניחה קדירה חצי מלאה על האש, מותר להוסיף עליה עוד בשר כדי להשביח כל התבשיל, אבל לפי הר"ן בכה"ג יהיה אסור להוסיף. הב"י והב"ח [סימן תקג] הביאו בזה מחלוקת.

ולפי הרא"ה קשה איך שרי לנחתום למלאות חבית מים מע"פ שאינו צריך אלא לקיתון, הרי אין תוספת המים משבח הבישול וא"כ ליתסר משום מרבה בשיעור. מבאר הרא"ה שאין במים איסור להרבות כיון שכל המים הוי גוף אחד, ואינו דומה לשתי פירות בעוקץ אחד. ונראה כוונתו דפירות או חתיכות בשר הוי ב' גופים ולכן שייך בזה ריבוי בשיעור אם מבשל שתי חתיכות בשר או קוצר שתי פירות במקום אחד, אבל מים שהוי גוף אחד לא שייך בו ריבוי בשיעור. ולפ"ז אין הבדל אם קוצר פרי אחד גדול או קטן, או שוחט בהמה גדולה או קטנה. והנה המנ"ח [מזה"ש אות לט] כתב אם צריך לשחוט עבור חולה בשבת ויש בהמה גדולה או קטנה, אסור לשחוט הגדולה משום שמרבה בשיעור. הא"ש [שבת יח-א] והאמרי בינה [הובא בהר צבי אר"ח סימן קעז] חולקים על המנ"ח וכתבו דבשחיטת בהמה שחייב משום נטילת נשמה אין חילוק בין גדול לקטן. ומדברי הרא"ה יש ראייה דלא כמנ"ח. המאירי [עירו' סח.] והריטב"א [בעירו'] בשם רבותיו כתבו שבמים אין איסור ריבוי בשיעור, ולכן היה מותר לחמם לתינוק אגב אימיה. הריטב"א מביא שרבותיו הביאו ראייה מהא דממלא נחתום חבית של מים [אף שאינו משתבח יותר]. הריטב"א חולק וסובר דמ"מ איכא תוספת בישול גם במוסיף מים. ונראה דלגבי שחיטת בהמה גדולה או קצירת פרי גדול יכול הריטב"א להודות שאין איסור כיון שהכל קצירה אחת או שחיטה אחת, משא"כ בבישול שהוי תיקון החומר שנהפך למבושל, בזה אמרינן שאם יש יותר חומר איכא יותר איסורא.

ל' בא"ד - משום שמחת יו"ט התירו חכמים להרבות - הרש"ש מקשה איזה שמחת יו"ט יש בבישול עוד חתיכות או עוד מים לצורך מחר. ואולי יש להם שמחה היום בזה שימצאו מחר אוכל מוכן.

בש"י ר' שמואל [אות קטו] כתב שמכאן מוכח שהתוס' ס"ל שלהרבות בשיעור הוי מדרבנן ולכן לא אסרו היכא דאיכא שמחת יו"ט, אבל לפי הרש"ש [הנ"ל אות כז] שלומד שהתוס' ס"ל שהוי איסור דאורייתא, איך אפשר להתיר לישראל להוסיף משום שמחת יו"ט. ונראה דהרש"ש למד שהתוס' ס"ל דכיון שהמלאכה הותרה ליכא איסור מדאורייתא אלא מדרבנן, ולכן התירו לצורך מצות שמחת יו"ט.

לא] ת"ר עבד שהביא גיטו וכתוב עצמך ונכסיי קנויין לך עצמו קנה נכסים לא קנה - א. רש"י מפרש [וכן מפרשים הר"ן והריטב"א והרשב"א] שמיירי בעבד שהביא גיטו ממדינת הים והוא צריך לומר בפני נכתב, וזה מהני לענין שחרור העבד ולא מהני לענין קניית הנכסים. וכתב רע"א דלפ"ז מיירי שהאדון עשה העבד שליח ואמר לו לא תשתחרר עד שתגיע לב"ד פלוני, וכמו שהגמ' אומרת [להלן כד.] לגבי אשה שהביאה גיטה. וכן כתבו הטור והשו"ע [יו"ד סימן רסז-נו, הובא בקרבן נתנאל אות ב, וע"ש בגר"א ס"ק צז].

התור"ד מקשה שאשה שהביאה גיטה [שכבר נתגרשה בו] אינה צריכה לומר בפני נכתב ואינה צריכה קיום דמשום עיגונא הקילו, ודוקא כשהבעל עשאה שליח צריכה לומר בפני נכתב, והכא שהעבד הביא גיטו, ולא מוזכר שהבעל עשאו שליח, א"כ מסתמא כבר השתחרר ואינו צריך לקיים השטר כמו בגט אשה.

הרמב"ם [עבדים ז-ב] סתם הדברים ולא הזכיר כלל מאמירת בפני נכתב. וכתבו האבן האזל ובש"י ר' שמואל [אות קטז] דמשמע שמפרש כמו התור"ד. מיהו הכס"מ שם מביא לשון רש"י. החזו"א [סימן קמז] כתב שהרמב"ם מפרש בין אם מביא גיטו לאחר שכבר השתחרר בין אם מביא בתורת שליח ואומר בפני נכתב.

ב. רע"א מקשה על פירש"י למה העמיד באופן דחוק שהאדון א"ל היה שליח הולכה עד שתבוא לב"ד פלוני ולא פירש שאיירי באופן שהעבד טוען שכבר השתחרר בגט שחרור.

א. והנה שיטת הראב"ד [גיר' יב-ב הובא בש"ך יו"ד סימן רסז-סד] שאשה המביאה גיטה צריכה